

Wat we eten doet ertoe

Markus 7.1-8, 14-24

Rev Dr Jos M. Strengtholt
Heliopolis 2012, 2015; Arnhem-Nijmegen 2017, 2021

Vroeger had ik tante Jean in Engeland. Zij was getrouwd met mijn moeders broer Jan, nadat zij elkaar eind jaren veertig in Singapore hadden ontmoet.

Als tiener verbleef ik vaak bij mijn oom Jan en tante Jean en hun zonen Malcolm en Robert. Voor het eten riep tante Jean altijd door hun bungalow in Ruislip Manor. „Was je handen en kam je haar voor het eten!”

Met mijn nogal wilde neven Malcolm en Robert zou ik niet het lef hebben gehad om mijn handen niet te wassen en mijn haar niet te kammen voordat we samen gingen eten.

Hieraan moest ik denken vanwege het Evangelieverhaal van vandaag. Het gaat over voedsel, en voor voedsel heb ik altijd veel belangstelling gehad, en het gaat over het wassen van de handen.

De vraag in dit verhaal is of het voor God ertoe doet wat wij eten, of wij onze handen wassen voordat we eten.

Het zou gemakkelijk zijn om dit verhaal te lezen en te concluderen. Nee, voor God doet dit er niet toe.

Sta mij toe het tegenovergestelde te beweren. Voedsel doet er wel degelijk toe.

1. Kritiek van de Farizeeën

Het begint wanneer enkele Farizeeën zien dat sommige discipelen van Jezus hun handen niet wassen voordat zij eten.

Voor de Farizeeën was dit een religieuze kwestie. De oudsten hadden geleerd dat de handen vóór het eten gewassen moesten worden, om niet per ongeluk het lichaam te verontreinigen met dingen die onrein waren.

Deze oudsten waren twee van de grote theologen van Israël, Hillel en Sjammai. Jezus kan hen tijdens Zijn leven zelfs allebei hebben gezien.

Als deze twee theologen het erover eens waren dat het vanuit religieus oogpunt noodzakelijk was de handen te wassen, was het bijna alsof God Zelf had gesproken.

Alfred Edersheim, een Messiasbelijdende Jood, schreef een boek over het leven en de tijd van Jezus. Hij vermeldt daarin hoe veel Joden geloofden dat zelfs God Zelf soms gereinigd moest worden.

„Was God niet naar Egypte gegaan om Israël te redden? Zo kwam God in aanraking met het heidendom en moest Hij gereinigd worden. Evenzo onderdompelde God Zich, nadat Hij Mozes had begraven en daarbij een dode had aangeraakt, in een bad van vuur.”

Volgens deze Joodse opvattingen stelde iemand die met ongewassen handen at, zich bloot aan de aanvallen van een demon. Die demon, Shibta genaamd, zou armoede en verwoesting veroorzaken.

Jezus kon niet onverschillig staan tegenover een dergelijk traditionalisme en wees het krachtig af.

Markus legt zijn lezers uit dat deze Farizeeën altijd hun handen wassen, en hij vermeldt dat zij dit vooral deden wanneer zij van de markt kwamen.

Dat is logisch, want op de markt raak je mensen en producten aan die mogelijk onrein zijn – je weet het maar nooit. Daarom wisten zij fanatiek hun handen, alsof er voortdurend een pandemie heerste.

Net als ruim een jaar geleden, toen ons steeds weer werd verteld dat we geen oppervlakken moesten aanraken die misschien waren aangeraakt door iemand die mogelijk besmet was met COVID-19. Waarschijnlijk had u uw flesje met ontsmettingsmiddel klaarstaan om uw handen te besproeien.

En herinnert u zich nog het advies dat u, als u uit een winkel kwam, speciale maatregelen moest nemen om ervoor te zorgen dat de besmetting die u misschien in de winkel had opgelopen, niet in uw keuken terechtkwam?

Het maakte veel mensen gek. Maar dit was de levensstijl van deze Farizeeën. Een volledige gerichtheid op de onreinheid die door andere mensen kon worden overgedragen. Wat verschrikkelijk om zo sterk gericht te zijn op de manier waarop andere mensen u onrein zouden kunnen maken voor God.

Ik denk dat wij het afgelopen jaar allemaal hebben gemerkt hoe beledigend het kan voelen om behandeld te worden alsof je een mogelijke bron van besmetting voor andere mensen bent. Alsof je onrein bent.

Voor de Farizeeën vormden alle mensen een mogelijk risico. Daarom hielden zij altijd afstand. Alsof alle andere mensen besmettelijke kakkerlakken waren.

Wat een vernederende manier om naar andere mensen te kijken. „Anderen” als een mogelijke bron van kwaad.

Hoe kijkt u naar anderen die voedsel eten waarvan u vindt dat zij het niet zouden moeten eten?

2. Jezus valt deze levensvisie aan

Jezus verwerpt deze manier van naar anderen kijken en Hij zei enkele zeer radicale dingen – radicaal in de context van Israël in die dagen.

Jezus zei tegen de Farizeeën dat zij huichelaars waren en dat hun hart ver van God verwijderd was. Dat was duidelijk, zei Jezus, omdat zij „leringen te onderwijzen die geboden van mensen zijn. Want terwijl u het gebod van God nalaat, houdt u zich aan de overlevering van de mensen”.

Voor Jezus moest dus de overvloed aan regels en voorschriften die de Farizeeën onderwezen, worden afgeschaft, omdat zij met hun overvloed aan menselijke voorschriften het werkelijke gebod van God overtreden.

Jezus werkt dit niet verder uit, of misschien deed Hij dat wel en geven de evangelieschrijvers ons niet alle details. Maar als er enige twijfel bestaat, lezen we enkele hoofdstukken later in het Evangelie van Markus wat voor Jezus het belangrijkste gebod was.

Een van de theologen van Israël vroeg Jezus. „Welk is het eerste van alle geboden?” U kent het antwoord dat Jezus gaf. „Het eerste is. Hoor, Israël! De Heere, onze God, is de enige Heere. En u zult de Heere, uw God, liefhebben met heel uw hart, met heel uw ziel, met heel uw verstand en met heel uw kracht. Dit is het eerste gebod. En het tweede hieraan gelijk, is dit. U zult uw naaste liefhebben als uzelf. Er is geen ander gebod groter dan deze.”

In hun ijver om God te behagen waren de Farizeeën God Zelf en hun medemensen uit het oog verloren. Zij waren vergeten dat liefde voor God en voor andere mensen de kern is van wat God van ons vraagt.

Het volgen van Jezus Christus kan daarom nooit een kwestie zijn van het afvinken van een lijst met wat wel en niet mag. Het gaat om ons hart voor God en voor anderen.

Tegen Zijn discipelen zei Jezus.

„Er is niets dat van buitenaf de mens binnengaat, dat hem kan verontreinigen; maar de dingen die van hem uitgaan, die zijn het die de mens verontreinigen.”

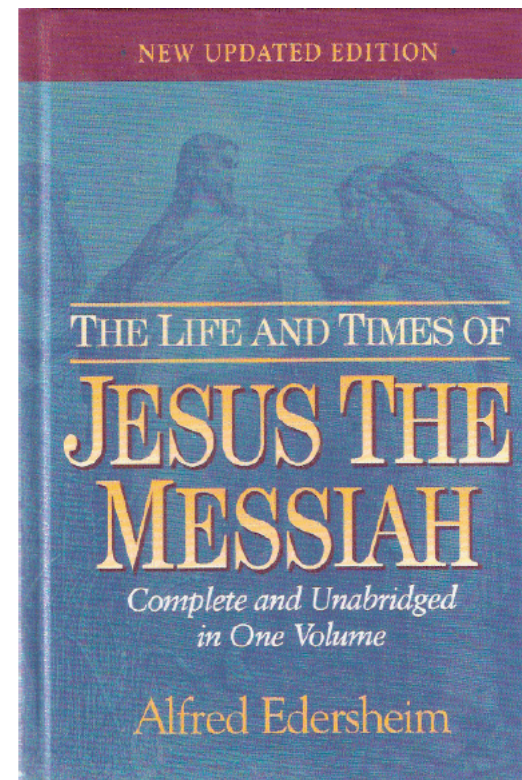
Wat? Onze Heere Jezus, spreekt U nu rechtstreeks bepaalde wetten uit het Oude Testament tegen? De wetten van Mozes waren heel duidelijk dat bepaalde soorten voedsel verboden waren en iemand ritueel onrein konden maken. Het Oude Testament bevat veel van zulke wetten.

Wat iemand werkelijk onrein maakt, zijn zaken van het hart. En als u nadenkt over al die zonden die Jezus noemt, zijn het werkelijk allemaal overtredingen tegenover andere mensen.

Dat zijn de dingen die voor God van belang zijn, niet wat uiteindelijk in uw maag terechtkomt.

Overigens maakt dit heel duidelijk dat Jezus de wetten van God niet terzijde schuift. Hij zegt niet dat onze levenswijze er niet toe doet. Ons gedrag doet er voor God wel degelijk toe.

Maar Jezus spreekt zich specifiek uit tegen de reinheidswetten. En dat was iets nieuws en zeer radicaals. Markus beseft het belang van dit moment en zei. „Zo heeft Hij al het voedsel rein verklaard.”

Jezus zei in wezen. Dit maakte misschien deel uit van de wetgeving van het Oude Testament, maar er verandert nu iets. Deze wetten gelden niet langer als de bepalende wet, omdat de wet om je naaste lief te hebben voorrang krijgt.

3. De kwestie was dringend

Deze kwestie was dringend toen Markus zijn Evangelie schreef. Er was veel spanning in de gemeenten tussen gelovigen met een Joodse achtergrond en gelovigen met een niet-Joodse achtergrond – precies over de vraag welk voedsel men moest eten.

Maken wij tegenwoordig zo'n punt van het voedsel dat we wel of niet eten? Ook in onze tijd wordt er vaak fel over voedsel gediscussieerd, en het verdeelt mensen, nietwaar? Ik heb gezien hoe dit problemen in kerken kan veroorzaken.

Nou ja, wat is er nieuw? Tweeduizend jaar geleden hadden de christenen uit de Joden, binnen hun cultuur, strikte regels voor hun voedsel, terwijl de christenen uit de heidenen alles aten wat God in de Joodse wetten had verboden.

Dit veroorzaakte verdeeldheid in de gemeenten. De eenheid van het volk van God stond op het spel.

Maar Jezus had duidelijk gemaakt. Voedsel is niet wat ons onrein maakt. U mag niet toestaan dat wat u eet, of wat de ander eet, u van anderen in de kerk scheidt.

Dit betekent dat Joodse christenen zonder enig probleem de huizen van niet-Joodse christenen konden binnengaan en samen van maaltijden konden genieten. Samen eten, en vooral de maaltijd van de Eucharistie, vormde het hart van de christelijke gemeenschap. Het was de plaats waar de gemeenschap en de eenheid van de kerk werden geboren en versterkt.

Het is heel interessant dat Markus beschrijft dat Jezus, na de discussies over voedsel, naar het gebied van Tyrus en Sidon ging, in het huidige Libanon, waar Hij een huis binnenging en in aanraking kwam met heidenen.

Voor de Joden in de tijd van Jezus was dit schokkend.

Voor Jezus waren de reinheidswetten van het Oude Testament geen geldige reden om afstand te houden van mensen uit andere culturen.

Want voor Hem is gemeenschap met andere mensen – liefde tonen aan mensen – veel belangrijker dan wat wij eten of drinken.

Maakt dit dan onbelangrijk wat wij eten of drinken?

Eens hadden wij in Egypte een Koptische bisschop bij ons aan tafel. We hadden een heel goede tijd, hij leek van het eten te genieten... en daarna realiseerde ik me. Ooooh – het is de vastentijd van de

Kopten! De bisschop had veganistisch voedsel moeten eten. En de Kopten, vooral hun bisschoppen, zijn hierin streng.

Ik verontschuldigde me tegenover hem, maar hij lachte. Hij zei. „Het is belangrijker om goede gemeenschap te hebben dan wat we eten.” En dat vat op een bepaalde manier samen waar Jezus het over had.

Het is belangrijk wat we eten. Ik denk dat we bereid moeten zijn omwille van de gemeenschap te eten wat iemand anders ons voorzet. Dus eten we vlees. Of vegetarisch. Afhankelijk van wat onze gastheer ons geeft.

Als ik met een vegetariër eet, moet ik leren om niet voortdurend aan te dringen. Ik geef toe, het is een proces... En naar mijn mening zou een vegetariër die met mij eet mij niet moeten beledigen door mijn vlees te weigeren. Is dat niet de consequentie van wat Jezus zegt over gemeenschap?

Ons doel is God en onze medemens lief te hebben. Dat is de eerste wet van het christelijke leven. Daarom moeten we er heel zorgvuldig op letten dat we geen onbenullige zaken tussen ons in laten komen.

Maar in onze tijd zijn we ons er ook heel goed van bewust dat het voedsel dat we eten niet alleen iets persoonlijks is. Onze consumptie put de natuur uit en veel ervan gaat feitelijk ten koste van voedsel dat anderen nodig hebben.

Wat wij eten kan rechtstreeks gevolgen hebben voor onze arme broeders en zusters aan de andere kant van de wereld.

Als liefde voor God en liefde voor de mens onze prioriteit zijn, wordt wat wij eten inderdaad belangrijk, niet alleen op het kleine, persoonlijke niveau, wanneer we met vrienden eten.

Maar we moeten ook nadenken over de gevolgen van wat wij eten voor ons hele ecosysteem – als uitdrukking van liefde voor God, de Schepper, en liefde voor onze medemens.

Maar hier wordt het ingewikkeld. We moeten dit absoluut doen zonder voedsel een oorzaak van afstand tussen ons te laten worden wanneer we aan dezelfde tafel zitten. Dit is ingewikkeld. Voedsel is tegenwoordig een behoorlijk omstreden onderwerp geworden.

Dus leven voor God en mensen liefhebben heeft wel degelijk invloed op welk voedsel we eten. Niet vanwege de rituele reinheid ervan, maar vanwege de manier waarop ons voedsel de aarde uitput en vanwege de invloed ervan op arme mensen in andere delen van de wereld.

Wij zijn geroepen om mensen tot zegen te zijn, niet om hen te schaden.

We moeten ons zeer bewust zijn van onze consumptiegewoonten in het algemeen, ook van wat we eten. Ter wille van de wereld. Maar tegelijkertijd moeten we ervoor zorgen dat deze kwestie ons niet scheidt van de mensen die dicht bij ons staan.

Dit is niet gemakkelijk. We hebben veel sterke meningen in allerlei richtingen. Maar zoals ik eerder zei, is het christelijke leven geen kwestie van het afvinken van een lijst met wat wel en niet mag. Was het maar zo eenvoudig.

Wij hebben de liefde voor God en de liefde voor anderen als onze leidende ster. Dat zou ons moeten helpen om onze weg door het leven te vinden, terwijl we voortdurend beslissen. Hoe beïnvloedt mijn handelen...

+ In de Naam van de Vader en van. De Zoon en van de Heilige Geest. Amen.